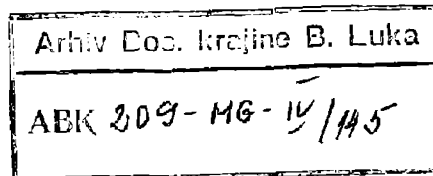

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

MILAN BRKOVIĆ - SJECANJA NA RAD

Počeo sam da radim kao fizički radnik na Pilani 1915.godine.Postojao je organizovani sindikalni rad,ali se ne sjećam svih aktivista.Znam da su u sindikalnom radu bili aktivni Šaćir Liović i Niko Andrijević.Medjutim,duže nisam radio jer sam već 1916.godine.Da me ne bi uputili na front, upotrebnm kukurijeka i žive sode ošteti sam nogu i uputili su me na liječenje u Vojnu bolnicu u Banjoj Luci.Kasnije su me prebacili u Vojnu bolnicu u Sarajevo,gdje sam dočekao i kraj rata.Tamo sam i dočekao srpske trupe.

Kad sam se vratio u Banju Luku,već su se tu nalazile srpske trupe.Sjećam se majora Bajalovića,koji je sa srpskim jedinicama ušao u Banju Luku,da je kasnije nabavljao sijeno za vojne potrebe.

Ne znam kada su jedinice došle,ali se sjećam da su u gradu bile stacionirane ove vojne jedinice: 33.pješadijski i IX.artiljerijski puk,a u Kastelu je bila smještena neboračka četa.Postojala je i Vojna bolnica,koja je naslijedila lokaciju i zgrade austrougarske vojske.Koliko se sjećam,njen je upravnik bio major Luženja.

Znam da se za vrijeme Austrougarske pred željezničkom stanicom nalazio neki drveni spomenik,kao nekog viteza.U njega su se ukucavali ekseri i za to se plaćalo,mislim, oko jedne krune,odnosno forinte.Spomenik je bio zaštićen nekim krovom.Glave ukucanih eksera u spomenik davale su utisak viteza u oklopu.Znam da je nakon pada Austrougarske odmah srušen.Kada sam došao u Banju Luku već ga nije bilo.

Tu je odmah bila i žandarmerijska kasarna.Pred

njenim ulazom nalazio se vodoskok. U dvorištu bile su štale za konje.

Već krajem 1918. godine, odmah po dolasku iz Sarajeva, počeo sam da radim u Pilani. Sjećam se da je bio živ sindikalni rad. Odmah kod ulaza imali smo jednu baraku koja je služila i kao čekaonica za radnike koji su ranije pristigli i okupljali se za ulazak u krug Pilane, a i kao prostorija za održavanje sindikalnih sastanaka. Znam da je na sastanke 1919-1921. godine često dolazio Dušan Balaban, sindikalni aktivista.

Po dolasku iz vojske 1924. godine, jer sam u međuvremenu od 1922-1924. godine služio vojsku u Vršcu, nastavljam rad u Pilani. Bilo je dosta sindikalnih akcija, pa i štrajkova, organizovanih najčešće u proljeće. Naš sindikalni povjerenik bio je Liović Šaćir, a mene su izabrali za zamjenika.

U aprilu 1927. godine prešao sam na rad u željezničku ložionicu u Predgrađu. Tamo sam i položio zanat za ložača i stekao kvalifikacije. Radio sam kao ložač lokomotive. Šef ložionice bio je neki Jovanović. Bio je veoma strog i često je dolazio u sukobe sa radnicima. Imao je u svoje doušnike koji su mu javljali sve što su čuli, odnosno o svemu što se zbivalo. Svi koji su manifestovali na bilo koji način da su napredni bili su sa posla otpušteni. Strojovodje Stevo, Mile, Dušan i Djordje Todić bili su uvijek na strani šefa ložionice.

Mene je Jovanović otpustio 1928. godine jer mu se činilo da sam napredan, odnosno zbog toga što sam mu se suprotstavljao. Otpustio je neke i prije mene.

Kasnije sam radio na pruzi kao nekvalifikovani radnik, ali sam ubrzo primljen za kočničara voza. Na poslovima kočničara radio sam u stanici Predgrađe u manevrima željezničkih kompozicija, a i na liniji Banja Luka-Sunja. Međutim, ponovo sam otpušten, a da mi razlozi nisu bili poznati. Možda su i tu bili umješani prsti Jovanovića?

Stalni posao dobio sam 1931. godine u Učiteljskoj školi posredstvom veze. Naime, moj je otac Trivun bio u zatvoru 1914. godine sa Veljkom Vujasinovićem. Veljko je postao

Arhiv: Dos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/145

direktor škole i primio me je na posao ložača i kućepazite-
lja. Neposredno poslije planiranog sokolskog sleta na Vidov-
dan 1914. godine sa velikom grupom Srba oca su uhapsili i
smjestili u tvrđjavu Kastel. Sjećam se da sam mu nosio veš
i hranu. Tu su bili zadržani oko tri mjeseca, a potom su ih
odveli u logor u Arad.

Po dolasku iz Dervente Učiteljska škola bila
je smještena u zgradi gdje se danas nalazi Biblioteka "Pe-
tar Kočić". Nakon toga bila je u današnjem kinu "Kozara" dok
se nije izgradila namjenska školska zgrada pored pruge, pre-
ko puta lokalne stanice Titov drum (nekada: Kraljev drum).

Sjećam se da je profesor Rako Pejić bio veoma
strog, a da je sa učenicima najviše bio povezan profesor
Branko Ivančević.

Sjećam se i isključenja Branka Čopića iz ško-
le. Na sahrani učenika i pjesnika Mile Bekuta održao je go-
vor Branko Čopić. Sutradan izjutra poslije sprovoda čuo sam
da se nešto šuška. Osjetio sam da se nešto značajno događa.
Mного prije početka nastave došla su dvojica agenata i tra-
žila direktora. Pošto ga nije bilo, oni su otišli. Nakon nji-
hovog odlaska čuo sam kako profesorica Anka Keler, razred-
ni starješina, nešto diskretno govori profesoru Branku Ivan-
čeviću. U prolazu sam čuo da se radi o Branku Čopiću. Cijela
atmosfera u zbornici i školi bila je nekako čudna. Negdje
pred sam početak nastave došli su agenti i razgovarali sa
direktorom. Sve je toga dana bilo u znaku da se nešto izu-
zetao zbiva.

Istog dana, negdje oko 17 ili 18 časova održa-
na je sjednica Nastavničkog vijeća i Branko Čopić bio je
izbačen iz škole.

Zbog Branka Čopića više puta sam bio ukoren
od direktora škole. Mislím da je Branko dolazio vozom iz
Predgradja. U školu je dolazio ranije da bi svirao na instru-
mentima, klaviru i violini. Isprva sam mu dozvoljavao, ali me
je direktor ukorio. Poslije je Branko prikriveno ulazio. No-
sio je zatvorenu bluzu zbog koje su ga djaci zvali "Rus".

Kad je već bio student došao je u posjetu

Arhiv Republike B. Hercegovine

ABK 209-MG-IV/145

nastavnicima u školi. Znam da su ga lijepo primili.

Kad sam došao u Učiteljsku školu ne sjećam se da je bio profesor Kelemen. Sjećam se da je negdje pred sam rat 1941. godine došao u Učiteljsku školu i ušao u zbornicu. Razlozi te njegove posjete nisu mi bili poznati. Medjutim, ubrzo je u zbornici došlo do neke prepirke, odnosno velike svadje. Kelemen je tvrdio da Hitler ima pravo i veličao je snagu Njemačke. Detalja se ne sjećam, ali mi se čini da su se s njim posvajali Rako Pejić, Branko Ivančević i Branko Kebiljić. Kelemen je bio prosto najuren iz škole.

Kad sam tek došao u Učiteljsku školu dobio sam platu za prvih šest mjeseci. Narednih šest mjeseci nisam primao platu. Neko u Banovinskoj upravi Vrbaske banovine, mislim načelnik Tehničkog odjeljenja Nikolić, nastojao je da me udalji sa posla. Direktor je svesrdno nastojao da me na poslu zadrži. Ta natezanja između BUVB i Učiteljske škole trajala su mjesecima. Ostao sam da radim bez plate jer sam očekivao da se problem mog radnog statusa riješi. Konačno je riješeno, ali 9 mjeseci nisam primao platu. Za taj period nisam ni kasnije dobio platu.

Dok je direktor bio Veljko Vujasinović znam da su u školi postojale dvije struje. Jedna je bila na strani direktora, a druga protiv njega. Razlozi sukoba nisu mi bili poznati, a ni oni koji su se direktoru suprotstavljali.

Kada je poslije operacije Vujasinović 1934. godine umro, za direktora je došao Djoko Popović. On je u školi rasčistio grupašenja.

Dovršenjem zgrade škole internat je bio u jednom traktu. Mislim da su za internat korištene tri sobe u prizemlju i tri na spratu. Na drugom spratu bila su dva stana u kojima su stanovali vaspitači Anto Marot i Branko Kebiljić. Vaspitač je bio i neki Robotić, koji je kasnije postao ustaša.

Znam da su učenici sakrivali neke knjige na tavanu škole. Mislim da se radilo o ilegalnoj literaturi.

2. juni 1975. godine
Banja Luka

(Milan Brković)

Arhiv Domaćinstva B. Luka

ABK 309-MG - 14/145